

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Барвисте коромисло

Хрестоматія із щоденником читача

4 клас

**ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН**

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 84(4Укр)я71
П47

Позакласне читання. Барвисте коромисло. Хрестоматія із щоденником читача : 4 кл. / упоряд. Л.П. Вашків, О.П. Онишків. — П47 Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2017. — 288 с.

ISBN 978-966-10-4568-1

Посібник укладено відповідно до Програми “Позакласне читання” (авт. В. Мартиненко). В ньому зібрані цікаві художні твори українських та зарубіжних письменників, кращі зразки дитячого фольклору, поезії, міфи, легенди, казки, байки.

Упорядники ставили за мету зібрати найширше коло читання, яке б сприяло вихованню у дітей бажання читати художню літературу, любити рідну мову, розвивати мовлення й активізувати творчі здібності.

Для учнів та вчителів початкових класів.

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 84(4Укр)я71

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

I. “Книги — морська глибина...”

ДЕЩО З ІСТОРІЇ КНИГИ

З давніх-давен люди прагнули знань.

Від одного покоління до іншого усно передавалися відомості про речі, що допомагали людям вижити: як добути вогонь, як хліб виростити, кого слід поважати, а кого ненавидіти ...

Проте, як відомо, людська пам'ять — не такий уже й надійний засіб зберігання і передачі різноманітних знань.

Отож, прадавні люди, аби здобути у важкому труді знання краще засвоювалися наступними поколіннями і не губилися ані в часі, ані в просторі, вигадали письмо, тобто засіб закріплення, зберігання і передачі інформації.

Зрозуміло, що здобуті народом знання, викладені письмово, треба було укласти в найзручнішу форму, тож люди й замислились: а як же це зробити?.. Так у прадавньому Вавилоні, десь із п'ять тисяч років тому, з'явилися перші “книжки”.

Але що то були за книжки!

Їхніми сторінками слугували глиняні таблички, на які за допомогою гострих паличок наносили знаки.

У цьому письмі літери мали вигляд клинів. Після заповнення такої “сторінки” знаками її обпалювали на жаркому вогні. Це письмо отримало назву — клинопис. Зрозуміло, що така клинописна “книга” складалася із багатьох-багатьох сторінок.

А для того, щоб перенести не те що цілу бібліотеку, а навіть одну “книжечку”, її власникові доводилося наймати не одного носія!..

Тепер уяви собі, якби твої шкільні підручники були б саме такими “книжечками”. Щоб узяти їх до школи на уроки, тобі довелося б замість ранця придбати потужну вантажівку!..

Отже, вигадавши перший тип книги, люди замислилися, як її вдосконалити. В II столітті до нашої ери вони навчилися робити зручні і, порівняно з клинописними, “легкі” книги.

Робили їх у місті Пергам, що розташувалося у Малій Азії. Саме тут почали виробляти дивний “папір”.

Телячу шкіру вимочували, старанно вишкрібали з обох боків, вибілювали у вапні, натягали на спеціальні рами і сушили.

Коли шкіра висихала, її знімали, охайно обрізували — й виходив гладенький, тонкий і дуже міцний “папір”.

На ньому було легко і зручно писати, але це було дуже відповідальне писання. Адже цей “папір” коштував надто дорого, на ньому не можна було писати абияк. Від назви міста, де його виготовляли і звідки вивозили, цей “папір” називали “пергамен” або “пергамент”.

Звичайно, порівнювати книги, написані на пергаменті, з клинописними не варто, та все ж вони були недоступними багатьом людям. Адже для виготовлення бодай однієї книги потрібно було забити не один десяток телят!

Уявляєш, скільки отар треба було, аби зібрати лише невеличку бібліотечку з твоїх улюблених книжок, написаних у такий спосіб?!

А де б ти її розмістив?

В Україні пергаментом користувалися ще порівняно недавно — чотириста років тому. На ньому писали важливі документи.

Нині пергамент можна побачити в музеях, де зберігаються старовинні книги.

У ранньому середньовіччі давні єгиптяни навчилися виробляти з болотяної тростини, що сягала заввишки 5 метрів, папірусні аркуші. Це була надзвичайно складна та об’ємна робота.

Уяви собі: спершу товсту частину стебла рослини розрізали на 10-12 смужок. Смужки підсушували на сонці, а потім замочували у воді.

Через добу їх витягали з води і відбивали дерев'яним молотком.

Щоб смужки стали м'якими, гнучкими й прозорими, їх треба було замочувати і відбивати молотком тричі. Ще вологі, їх складали на шматок полотна так, щоб одна смужка трохи накладалася на іншу. Зверху, тільки вже впоперек, клали ще один ряд смужок. Відтак все це накривали шматком сухого полотна.

Це і був майбутній аркуш паперу, який називали папірусом.

Потім його клали під прес, час від часу змінюючи вологе полотно сухим, аж поки аркуш не робився зовсім сухим.

Яким же він був, цей папірусний аркуш? Він мав ніжний світло-бежевий колір і красиву сітчасту поверхню.

Написану на папірусі книгу не складали, а згортали у сувій.

Найдовший серед знайдених сувоїв папірусу має понад 40 метрів довжини.

А де й коли з'явився наш, сучасний папір, який виготовляють з деревини?

Папір, який ти знаєш, винайшов китаєць Чай Лунь ще в другому столітті нашої ери.

Проте на європейські землі він потрапив значно пізніше — в одинадцятому чи дванадцятому столітті.

Коли папір з'явився на українських землях, сказати важко, бо через війни й пожежі старовинних документів, написаних на папері, збереглося мало. Найстарішому документові вже минуло шістьсот років.

Папір сьогодні — твій великий друг. На ньому ти вчишся писати, з його допомогою довідуєшся про все, що діялось і діється у світі.

На папері увічнено все те найкраще, найзнаменніше, чого досягло людство.

Алла Коваль

ПЕРША БІБЛІОТЕКА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Серед пам'яток минулого Києва — знаменитий архітектурний комплекс XI–XVIII сторіч Софія Київська. Його центральна споруда — Софійський собор, закладений в XI сторіччі з наказу київського князя Ярослава, якого за прихильність до наук народ прозвав Мудрим, на честь перемоги над печенігами. Собор — не тільки неперевершений пам'ятник старовинної архітектури, а й меморіал воїнської слави наших предків.

Починаючи з часів Ярослава, Софія стає важливим культурним центром східнослов'янської держави. У Софійському соборі був свій скрипторій, а також перша відома нам бібліотека, закладена Ярославом.

Слід пам'ятати, що друкарських верстатів ще не було. У своєрідних майстернях-скрипторіях працювали переписувачі книг. Скрипторії обладнували при княжому дворі, при монастирях. А там, де книги переписували, там їх здебільшого й зберігали.

Досить часто київські князі бували фундаторами таких бібліотек. Про Ярослава літописець повідомляє: “Ярослав же ... любив книги і, багато їх переписавши, поклав у церкві Святої Софії, котру створив сам”.

Портрет князя, витесаний із кам'яної брили, встановлено вдячними нащадками 1969 року в дворі заповідника напроти Софійського собору. Цей пам'ятник споруджено на честь заснування Ярославом першої на Русі бібліотеки. На камені вирізьблено слова з літопису, який звеличує князя за те, що той “сіяв у серцях людей книжну мудрість”. У літописі підкреслюється та “велика користь”, яку дає людям книжне вчення.

На жаль, ми не знаємо, які саме книги були в бібліотеці Ярослава, не знаємо й того, яка доля спіткала це старовинне книгосховище. Однак про одну книгу з Ярославової книгозбірні можемо дещо розповісти. Йдеться про так зване “Реймське Євангеліє” — цікаву пам'ятку давньоруської писемності, пов'язану з далеким минулим славного Києва.

Нам відомо, яким високим авторитетом користувався двір Ярослава Мудрого, як уміло він налагоджував дипломатичні відносини з багатьма країнами. З могутньою Ярославовою державою намагалися підтримувати дружні стосунки, а дехто з королів (як, наприклад, Угорщини, Норвегії, Франції) вважав для себе за честь поріднитися з великим князем. Так, року 1048 у Київ прибуло посольство французького короля Генріха I. Просили руки юної князівни Анни Ярославівни.

Багатий посаг повезла з собою Анна в далеку країну. Та, як розповідають давні перекази, взяла вона з собою ще одну коштовність — рукописне Євангеліє, бо всі доньки Ярославові любили книги, були освічені. Зберігся документ, на якому французький король замість підпису поставив хрестик, а донька київського князя вивела чіткою кирилицею: “Анна-регіна” (“Анна-королева”).

Вінчалася Анна з Генріхом у соборі міста Реймса — стародавньої столиці Франції. Під час урочистої відправи Анна поклала на олтар написане кирилицею Євангеліє. І відтоді, протягом багатьох віків, французькі королі, посідаючи престол, присягали на цьому Євангелії, що його в далекому XI сторіччі привезла у Францію київська князівна.

Ця книга збереглася до наших часів. У сучасному вигляді вона складається з двох частин.

Перша, яку й привезла з собою Анна Ярославівна, написана кирилицею, друга — глаголицею вже в XIV сторіччі. Хто й коли завіз її до Франції, навіщо прилучив до першого Євангелія, ми поки що не знаємо.

Переказав Віктор Близнець

ВЕЛЕСОВА КНИГА

Усе це трохи нагадує детективну історію.

Громадянська війна на Україні. В одному з маєтків білогвардійський офіцер Ізенбек знаходить загадкові дощечки, на яких незрозумілими літерами нанесено якийсь напис. Інший на його місці, певно, не надав би їм жодного значення, а він не знати навіщо забрав знахідку з собою. Були ті дощечки в боях, серед смертей і вогнів, під посвистами куль і вибухами снарядів. А по деякім часі разом з Ізенбеком опинилися аж у Бельгії, куди він емігрував.

Там дощечки потрапили на очі спеціалістів, які зробили з них фотокопії. Саму ж знахідку офіцера згодом хтось украв. Отак і загубилися її сліди. Ні сам Ізенбек, ні ті, хто дощечки перефотографовував, уже не могли продемонструвати їх науковому світові, який зацікавився змістом написів, запідозривши, що це — важлива пам'ятка давньої слов'янської писемності. “Дощечки Ізенбека” (так спершу іменували в науці ті тексти) дали поштовх до багатолітньої дискусії, яка не вщухла й сьогодні.

Після перших варіантів перекладу (а їх з'явилося чимало) “дощечки Ізенбека” одержали ту назву, під якою вони сьогодні й знані в науці: “Велесова книга” або “Влес книга”. Велес, як відомо, у давніх слов'ян-язичників — один із найшанованіших богів. Винесення в назву його імені — це не тільки підкреслення того, що твір народився в давні язичницькі часи. З цього погляду особливо важливими для розуміння всього пафосу “Велесової книги” можуть бути ось такі слова з шостої дощечки: “А греки, хочачи охрестити нас, аби ми забули своїх богів, сподівалися, що в такий спосіб вони повернуть нас до себе та зроблять з нас своїх невільників”. Значна частина дослідників, посилаючись на ці слова, вважає, що “Велесова книга” — це оборона віри предків, клич на захист давніх духовних святинь, зневажених на Русі в часи Володимира Святославича після прийняття християнства.

“Тримайтеся, браття наші, плем’я за плем’я, рід за рід і бийтеся за себе на землі нашій, яка належить нам і ніколи іншим, се ж бо ми є русичі, славителі богів наших”, “А де впала кров наша, там є земля наша, і це вороги знають ...” — ось такими нагадуваннями і закликами сповнено текст “Велесової книги”. Читаючи це, відчуваєш, що невідомий автор твору веде з кимось приховану полеміку. І — не тільки з проповідниками християнства, прийняття якого він вважає великим злом для Русі, оскільки вона, на його думку, втрачала всю свою національну самобутність і зраджувала рідних богів. Вістря його полеміки спрямоване проти тих місць “Повісті врем’яних літ”, де йдеться про князів Аскольда й Діра, з якими буцімто пов’язана версія про завоювання київського престолу вихідцями з чужинецьких (як називали їх у давнину, варязьких) земель. Отже, “Велесова книга” має яскраво виражене ідеологічне забарвлення. Вона — випад проти так званої норманської теорії походження руської державності. Не випадково автор її постійно наголошує: “... Кров наша просто рече, що єсьми русичі, не слухайте ворогів ...”

Значна частина вчених (здебільшого з нашої країни) категорично стверджує: “Велесова книга” — зухвала і загалом майстерна підробка. Часи її народження — не сива давнина, а початок двадцятого століття, коли в науці особливо загострилася боротьба різних шкіл довкола питання походження державності Русі. Серед їхніх аргументів — не тільки те, що “дощечки Ізенбека” ніколи не були на очах наукового світу, що хімічного аналізу тієї знахідки, який визначив би її справжній вік, ніхто ніколи не робив. Серйозні претензії до тексту мають і лінгвісти, котрі говорять, що в ньому є ті лексичні елементи, яких у давньоруській мові просто не було. З ними солідаризуються й історики язичництва. “Велесова книга” подає ось такий довгий перелік слов’янських богів: Білояр, Лад, Купало, Сінич, Житнець, Вінич, Зернич, Овсянич, Просич, Студень, Ледич, Лютець, Птичець, Звіринець, Мілич, Дождець, Погодець, Ягодець, Пчолич, Ростич, Ключень, Озорець, Вітрич, Соломич, Грибич, Лович,

Бесідець, Сніжич, Странець, Свідич, Радич, Світич, Крович, Травич, Стеблич, Родич, Маслянець, Живич, Відич, Листвич, Квітич, Водич, Звіздич, Громич, Сімич, Липець, Рибич, Березич, Зеленець, Горич, Страдич, Спасич, Мислич, Гостич, Ратич, Странич, Чурець та Родич.

Але ж кожне плем'я мало суто своїх богів, яким воно поклонялося, і часто не визнавало божественних покровителів інших племен. Автор “Велесової книги” теж мав би належати до якогось одного племені й поклонятися своїм “рідним” богам. Не міг же він належати до всіх племен. І цей аргумент також не можна не брати до уваги.

Отже, загадку “Велесової книги” все ще остаточно не розгадано. У дискусіях про неї звучить чимало гіпотез. Можливо, майбутні часи дадуть нам вичерпні відповіді на всі пов'язані з нею запитання.

За Михайлом Слабошпицьким

II. Скарби усної народної творчості для дітей

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВІ КАЗКИ

Козаки і смерть

Ішло двоє козаків степом. Надибали дерево й сіли в холодку. Один на бандурці пограває, а другий слухає. Коли се один і каже:

— Ой братику, біда! Смерть іде!

А воно, бачите, в степу так здалека видно.

— Ну, то що? — каже той.

— Та вона ж нас постинає! Тікаймо!

— Е ні, брате, не подоба козакам утікати! Та й спека он яка чортяча, не дуже-то й підбіжиш! Будем уже сидіти. Раз мати на світ родила, раз і помирати!

— Чи так, то й так!

Сидять. Надійшла смерть і каже:

— Оце й добре, що я вас, волоцюг, спіткала. Годі вам гуляти та розкошувати, у шовкових жупанах ходити та мед-вино пити. Ось я вас із світу зжену, косою голови постинаю!

— Стинай, — каже один козак, — на то твоя сила й воля! Тільки дай мені, милостива пані, перед смертю люльку покурити!

— Ну, — каже смерть, — коли ти мене милостивою панею назвав, то вже кури собі!

Вийняв козак люльку та як закурив! А тютюн добрячий, міцний, — як пішов од його дух та дим, то смерть аж набік одійшла.

— Оце, — каже, — який поганий дух! Як се ти таку погань куриш?

— Та що ж, — каже козак, — так мені суджено!

Як розійшовся дим та дух, смерть знову приступила:

— Ну, — каже, — покурив, тепер я вас обох постинаю!

— Стривай, милостива пані, дай і мені пільгу! — каже другий козак. — Дозволь мені перед смертю табаки понюхати!

— Нюхай, — каже, — та знай мою добрість.

Вийняв той козак ріжка, бере понюшку, а сам думає, як би йому призвести смерть, щоб вона понюхала!..

Нюхнув на один бік, нюхнув на другий, крекнув, бо табака була добре заправлена: там до неї було й чемериці, й тургуну, й перцю додано для мощі, щоб у носі крутило.

— А що ж воно, добре? — пита смерть.

— Та як кому! — каже козак.

— Ану, дай спробувати! — просить смерть.

— На, милостива пані!

Як нюхнула смерть, як закрутить їй у носі, як чхне вона — аж косу впустила!

— Цур же йому, — каже, — яке погане! Ще поганіше, ніж той дим! І як се ти таке паскудство вживаєш?!

— Отак, як бачиш! — каже козак. — Приймаю муку цілий вік, бо так уже мені пороблено чи наслано, — бог його зна! Мушу терпіти ...

— А! — каже смерть. — Коли так, не буду ж я вас косою стинати! То не штука — вмerti, а от ти чхай іще п'ятдесят літ!

От таким чином і визволилися козаки від наглої смерті.

ЛЕГЕНДИ

Синевирське озеро

Серед дрімучого лісу стояла хатка, а в ній чоловік жив, на ім'я Микола, зі своєю жінкою Марією. Жили тут уже чотирнадцять років, і пан, якому належали навколишні ліси, про них нічого не знав.

Микола й Марія мали сина Івана. Народився він скоро по тому, як батьки поселилися серед лісу. Спершу бідували, їсти не було чого, та для Йванка роздобували по кілька яечок, ловили йому птахів, зайців. Працювали тяжко, а їли тільки

те, що давала природа, ліс. Бувало, рибину зловлять у річці, іноді вдавалося й дикого вепра впіймати. Вепра ловили так: викопували яму, огороджували з усіх боків і тільки підхід до неї залишали вільним.

А за чотири роки помалу спромоглися й на корову, теличку, кобилу, дві кози та кілька овець. Тоді вже поставили собі хатку, а біля неї хлів, викорчували навколо ліс, відгородили поле. Посадили картоплю, посіяли жито й овес. Та й прийшов достаток. І м'яса вистачало з дичини — Микола ходив на лови і приносив зайця, сарну чи оленя. А Марія сиділа вдома, пряла, гралася з малим п'ятилітнім Іванком.

Іванко ріс, набирав сили. Батько приходив із полювання, брав його на руки, поплескував, давав у руки рушницю. І мали батько з матір'ю велику втіху.

Коли вже Іванко підріс, ходив із батьком на полювання. Умів точно цілитися і вправлявся у стрільбі так, що влучав у позначку на дереві. Коли досяг сімнадцяти років, був уже прекрасним стрільцем.

А тоді помер пан Челецький, якому належала вся земля довкола. Наслідником був його син Олодар. Люди знали від панських слуг, що Олодар учився в Будапешті, і те чуже місто геть його зіпсувало. То було видно вже з його поведінки та мови.

Новому панові люди приносили дарунки. Бо такий звичай був тоді — щось дарувати своєму панові. А пан собі все записував, і той, хто дав великий або кращий дарунок, мав трохи попуску в сплаті податків.

Микола не знав, що подарунки мусять приносити тільки піддані. Він узяв оленьчі роги, шкурку дикої кішки, зробив чучело гірського орла й пішов до панського двору.

Пан радо прийняв дарунки, похвалив Миколу, відтак запитав, як іменується. Вчувши, що це дарунки від Миколи Полісника, пан захотів знати ще й число Миколиної хати. Але числа лісова хатка не мала. Здивувався пан, коли таке вчув, — як то може бути, аби на його маєтку був чоловік, йому не підданий? І нараз попередив, що Микола буде платити

податок за полювання, а також подушне за воли, за вулики і три дні на тиждень працюватиме на пана. Микола відговорувався, що живе далеко і не зможе приходити на роботу. Але пан дав на те пораду: найняти за себе робітника.

Сумний повернувся Микола додому. Сів за стіл і згадував, як замолоду, коли ще був дужим і здоровим, ходив робити на пана. А тепер, через багато років, його спіткала та ж доля. А гадалося, що тут, у занедбаному куточку, його мине та повинність.

Марія подала вечерю і нараз помітила, що з Миколою щось негаразд. Та й Іван допитувався, як ходилося.

Махнув Микола рукою, мовив:

— Прийшла й наша біда, пан хоче, аби ходив я до нього на роботу. А я вже доста на панському наробився.

Договорив та й почав їсти.

Випитувала Марія, як то сталося, але Микола не відповідав.

На другий день пішов Микола із сином до лісу. Було то під зиму, можна було вполювати тетерюка та рябчика.

Тихо пройшла над лісом осінь та зима.

І знову почало сонце пригрівати, сніг танув. Настала знову красна верховинська весна, сповнена свіжості й квітів.

Микола мав повно роботи в городі. Коли докінчив роботу, почав лаштуватися з Іваном у дорогу по ріці до Біловарців. Дорога водою тривала три тижні.

Підготував плота, на ньому поставив колибу з оленячої шкіри й загородку для двох коней — мілиною пліт доведеться тягнути, а назад із Хуста вертатися на конях, бо пливти Теремлю супроти течії неможливо.

Микола настелив на плоті тесані дошки та й вирушив одного ранку в дорогу. Гадав заpastися зброєю з патронами та й для Марії якісь дарунки привезти. Відпливли зрана з таким розрахунком, щоб минути панський палац ще до схід сонця, бо пізніше можуть їх помітити.

В акурат вчасно пощастило їм проплисти.

Марія зосталася вдома сама. Доглядала за худобою, поралася на городі з картоплею, зелениною, бобами. Чекала, що Микола

привезе борошна на щоденний харч, а може, й білої муки на святковий калач.

Держалася весь час близько коло хати. Якраз підновлювала поношену одіж і підспівувала собі, коли над'явилися панські гайдуки. Вони відразу здогадалися, що чоловіка вдома немає — бо хата була зачинена, а господиня сиділа за хатою на осонні. Зажадали гайдуки від Марії, щоб податок відразу сплатила, а на завтра із сином та чоловіком до панської роботи стала.

І відповіла Марія, що з родиною живе тут багато років, а податків не платила, бо не має перед паном повинності. Гайдуки довго з нею не панькалися, забрали, що було краще з одягу, сувої полотна й зібралися геть. Та нехотячи Марія проговорилася, що Микола подався з сином річкою з кедровими дошками та з іншим крамом до Біловарців. Це розлютило гайдуків: як же так, Микола вирушив у далеку дорогу без панського дозволу? І розбіглися гайдуки по обійстю, почали відганяти худобу. Декотрі спустошували городець. Марно благала їх жінка — ніби й не чули, поверталися до неї спиною.

Тоді Марія пішла в комору, взяла рушницю, вернулася й знову стала коло хати. Рішуче попросила гайдуків відійти негайно своєю дорогою. Та вони тільки насміхалися — мовляв, і в дерево не влучить, не те, що в людину. Й далі чинили своє.

А було їх п'ятеро.

Не благала більше Марія, вистрелила.

Схопилися гайдуки за шаблі, кинулись до неї. Тепер Марія вже стріляла в них. Двох убила. Інші троє схопили мертвих, кинули їх на коней і галопом помчали до пана.

Як почув пан, що сталося, наказав Миколу побити, а сина його негайно відправити на війну. Але потім передумав: ліпше з помстою вичекати, доки Микола повернеться і дасть привід його взяти. Бо тепер заслужила кари сама лише Марія.

І в лісовій хатці знову стало спокійно. Марія мирно жила собі далі.

А Микола з сином якраз тим часом вигідно продали дошки,

оленячі роги, хутро з диких звірят. Одну половину плота заклали накупленими товарами й вирушили по Тисі до Хуста. Там продали пліт на дрова. З Хуста вирушили на конях, продукти везли з собою.

Коли повернулися додому, у Верхній Синевир, переповіла їм Марія, що зазнала від панських гайдуків і чому ті приходили.

Розлютився Микола, рушив просто до панського палацу. Слугам сказав, що має невідкладну розмову з паном, і то лише віч-на-віч. Пан не хотів допускати Миколу до себе. Та й Микола не здавався, доводив, що має дуже важливе слово і перед слугами його казати не може.

Лише тоді пан дозволив впустити Миколу до нього в окрему кімнату.

Першим ділом Микола спитав пана, яким правом той жадає від нього податку — від людини не підданої, як пан взагалі посмів посилати гайдуків, аби від простої людини брали замість податку одяг і худобу.

Миколині слова тільки розлютили пана. Порадив язик тримати за зубами, бо інакше доведеться силою рота затуляти ...

За хвилю Микола вийшов із палацу. Слугам сказав, що пан про щось роздумує, і ті його випустили.

Тоді Микола не думав про себе, лише про дружину й сина.

Слуги довго чекали, коли пан вийде. Але до самого вечора не дочекались. Сказали про дивну панову поведінку його пані. Та зайшла до кімнати й побачила свого чоловіка мертвим — був пробитий довгим ножом.

Не заплакала, тільки сказала:

— Багатьох людей мучив і не боявся. Та й віл, коли його газда б'є, може так притиснути своїм рогом, що й душу віддаси. За всі кривди є помста.

Так Микола став розбійником-месником. А за ним пішли многі, хто думав так, як він.

Вдова Челецька за недовгий час знову вийшла заміж. Дістала собі за чоловіка польського пана Чвіріцького. Був то вельми суворий, але обережний чоловік. На самоті ніколи не залишався

з простолудином. Коли виходив із двору, супроводила його ціла сотня вояків. Селянин, що йшов випадково дорогою, мусив уже віддалік піднімати обидві руки й тримати їх над головою. А пан інколи йшов так гордовито-повільно, що у селян уже й руки боліли, а опустити їх не могли — відразу б вояки скарали нагаями до крові.

Раз навесні вибрався пан Чвіріцький полювати. Не лише на звірину, а й на людей. На тих, що втекли з його села і держалися Миколи.

А розбійники були якраз на ловах у лісі. З ними був і Миколин син. Вдома залишився сам лише Микола.

Прийшов пан із двомастами вояками і почав оточувати хату. Микола спав і нічого не помітив. Розбудила його Марія.

Скочив Микола на ноги, схопив рушницю та й почав стріляти. Вояки сховалися за хату і попри стіни кралися до входу.

П'ятнадцятьох вояків застрелив Микола, але інші обскочили таки його і зв'язали.

Стрілянину біля хати вчули розбійники в лісі й негайно повернулися. Але ні Миколі, ні Марії допомогти не встигли — обоє були спіймані.

Розбійники розділилися на дві частини. Перші перекрили дорогу там, де з одного боку була прямовисна скеля, а з другого — Терєбля. Другі переслідували вояків по п'ятах.

Розлючені вояки потягнули полонених до високого дерева й повісили, ще й пострілами з гвинтівок розстріляли. А мертві тіла скинули у вир Терєблі.

Познущалися вояки зі своїх жертв, а розбійники тим часом оточили пана, що відстав. Мусив їм здатися й пристати на всі їхні вимоги. Всі розбійники на тому заспокоїлися, лише Йван хмурич чоло і не приховував люті.

Відпустили розбійники пана з п'ятьма жовнірами і дозволили йти додому. Інші вояки, що zostалися живими, покидалися у вир гірської Терєблі.

Але пан, як тільки повернувся, скликав п'ять тисяч жовнірів,

і все те військо жило на утриманні сільського населення. І з усіх усюд посипались прокльони.

Коли впіймали вояки розбійника — страшною карою його карали.

Раз новорічної ночі розбійникам пощастило проникнути в панський осідок. Замок запалили, а в ньому згоріли і пан, і всі, хто був із ним. З того часу на попелищі було чути нарікання душ тих людей, що загинули із-за пана.

Як загинув пан, розбійники стали спокійними вівчарями. Випасали й доїли овець. Але з часом прийшли на те місце пастухи багатого графа з Польщі, й колишні розбійники мушили відійти на інші пасовиська.

У ніч на Іван-день те місце, де стояв палац, заломилося. Усі вівчарі та їхні вівці загинули. З глибини землі вдарила вода і витворила тут озеро — морське око, назване Синевірським озером.

Тільки місце, де стояв хрест, вода не залила. Там лишився острівець.

Через два тижні впливли з озера пастирська палиця та посуд, яким міряли молоко. То були останні сліди тих людей, що тут проживали. Прокляте місце так і запустіло. Навколо вирости дрімучі ліси.

Люди з околиці переказують, що в ніч на Іван-день тут чути страшний крик і шум, ніби світ пропадає. То голоси розбійників, які спалили палац, і загиблих у палаці людей. Люди бояться того крику. Кажуть, що хто це все почує, — оглухне, оніміє і до року помре.

Хто на Водохреща нап'ється води з озера, той зрозуміє мову, якою говорять між собою звірята. А коли в озері того дня викупатися, стане зрозумілою мова птахів. Якщо ж до води кинути кусень хліба, впіймати його на глибині ліктя і з'їсти, то можна буде зрозуміти мову рослин.